

Tortosa, plaça forta

Albert Curto Homedes

Director Arxiu Comarcal Baix Ebre

El sistema defensiu de la ciutat de Tortosa té, cal insistir-hi, un gran valor. I no és tant (que també) pel fet dels notables i quantiosos testimonis conservats, sinó per la seua diversitat, complexitat i estructura orgànica malgrat ser el resultat d'un ampli interval constructiu de deu segles.

A diferència d'altres complexos militars històrics que responien a una programació i a un esquema dissenyat prèviament, en el cas tortosí, a més a més de solapar-se estructures pròpies d'èpoques dispar, és el fruit experimental de les necessitats i dels errors defensius. Cada conflicte bèl·lic en què es va veure immersa la ciutat, que -també cal dir-ho-, en van ser uns quants, va aportar la millor lliçó per corregir seguidament els punts febles. S'ha tractat, doncs, d'un sistema empíric en què, en lloc de refer els elements anteriors obsolets, se n'han afegit de nous intentant vertebrar-los a fi de presentar una

plaça forta cohesionada.

L'exemple més clar del que estic dient és la constatació de la incorporació progressiva dels turons pròxims al sistema defensiu en veure la desprotecció del nucli inicial. Cadascun dels baluards i forts que s'hi anaren afegint des del segle XVII en els promontoris veïns del baluard per excel·lència que és el castell de la Suda el que intentaren era precisament protegir el sector est a redós del vessant de la serrallada del coll de l'Alba i aquells espais que havien estat especialment vulnerables en els combats anteriors se'ls cobria doblement. Està clar, també, que aquesta evolució anava paral·lela a l'evolució de l'armament ofensiu.

Les característiques pròpies del relleu i d'altres elements geogràfics, com el riu i els barrancs; les

transformacions en els plantejaments defensius i ofensius militars i la pràctica experimental van anar teixint un sistema orgànic però heterodox. Caldria fer un estudi seriós per saber avaluar si, ateses les circumstàncies, aquesta aposta va ser eficaç o no, si cada afegitó va significar només una solució a mitges i si potser s'hagués hagut de plantejar solucions més integrals, però el que sí que és evident que ara aquesta solució, justament per la seua diversitat, ens aporta una gran riquesa d'estudi i patrimonial.

Crec que quan es reivindiquen i es difonen "les muralles i castells" de Tortosa ens quedem més en l'aspecte anecdòtic com el dels quilòmetres que ocupen i, en canvi, poc es diu del concepte de conjunt i sistema dispar i integrat alhora, com tampoc es posa l'accent que comptem amb exponents dels segles X, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII i XIX. Tota una classe pràctica a l'abast de tothom.